

(1990)

19 Ιουλίου, 1990

[ΠΙΚΗΣ, ΧΑΤΖΗΤΣΑΓΓΑΡΗΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΦΟΡΩΣΙ ΤΟΝ ΠΕΡΙ ΚΗΔΕΜΟΝΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΑΣΩΤΩΝ ΝΟΜΟ, ΚΕΦ.277, ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΦΟΡΩΣΙ ΤΟΝ
ΝΟΜΟ 36/86,

ΚΑΙ

ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΑΦΟΡΩΣΙ ΤΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟ ΔΑΔΑΚΑΡΙΔΗ,

Ανήλικο.

ΙΩΝ ΔΑΔΑΚΑΡΙΔΗΣ,

Εφεσείων-Αιτητής,

v.

ΣΟΥΖΑΝ ΔΑΔΑΚΑΡΙΔΟΥ,

Εφεσίβλητης-Καθ' ης η αίτηση.

(Πολιτική Έφεση Αρ. 8111).

-
- Δικαιοδοσία — Οικογενειακά Δικαστήρια — Αίτηση για διακήρυξη
ότι το ανήλικο τέκνο των διαδίκων μετακινήθηκε παράνομα εκτός
Κύπρου — Το ζήτημα επιπίπτει στην έννοια των λέξεων "οικογε-
νειακές σχέσεις" στο Άρθρο 111.2(Α) του Συντάγματος (Σύνταγμα,
Άρθρο 111, όπως έχει τροποποιηθεί από τον Περί της Πρώτης 5
Τροποποιήσεως του Συντάγματος Νόμο, 1989 (Ν.95/1989)) —
Επομένως το Επαρχιακό Δικαστήριο δεν είχε δικαιοδοσίαν εκδι-
κάζσεως της εν λόγω Αιτήσεως.
- Συνταγματικό Δίκαιο — Ερμηνεία — "Οικογενειακές σχέσεις" στο-
Άρθρο 111 του Συντάγματος, ως τούτο είχε προ της τροποποιησε- 10
ώς του με τον Ν.95/89 — Σκοπός του Συντακτικού Νομοθέτη, όταν
εθέσπιζε το αρχικό Άρθρο 111 του Συντάγματος — Η διατήρηση
της μέχρι τότε ασκουμένης υπό των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων
της Ελληνικής Ορθόδοξου Εκκλησίας δικαιοδοσίας — Γι' αυτό 15
αποφασίσθηκε ότι ζητήματα "διατροφής" δεν ενέπιπταν στον όρο
"οικογενειακές σχέσεις", ως αυτός εχρησιμοποιείτο στο εν λόγω
Άρθρο.
- Συνταγματικό Δίκαιο — Ερμηνεία — "Οικογενειακές σχέσεις" στο
Άρθρο 111.2(Α) του Συντάγματος, όπως έχει τροποποιηθεί από 20
τον Περί της Πρώτης Τροποποιήσεως του Συντάγματος Νόμον,
1989 (Ν.95/89) — Η ερμηνεία πρέπει να αποβλέπει στην πραγμά-
τωση του σκοπού του νομοθέτη — Στον όρο "Οικογενειακές σχέ-
σεις" πρέπει να δοθεί η συνήθης γραμματική του ερμηνεία — Στον

όρο εμπριέχονται όλα τα ζητήματα που εμπίπτουν στον κλάδο του δικαίου, γνωστού στην Ελλάδα ως Οικογενειακού Δικαίου, τμήματος του Αστικού της Δικαίου.

- 5 Λέξεις και Φράσεις — "Οικογενειακές σχέσεις" στο άρθρο 111.2(A) του Συντάγματος, όπως έχει τροποποιηθεί από τον Περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμο 1989 (Ν.95/89) — Τι περιλαμβάνει ο όρος αυτός.

10 Ο Εφεσείων (Αιτητής στην πρωτόδικη διαδικασία) κατεχώρησε Αίτηση ενώπιον Επαρχιακού Δικαστηρίου για διακήρυξη ότι το εκ του γάμου του με την καθ' ης η Αίτηση ανήλικο τέκνο του παρανόμως μετεκινήθη εκτός της δικαιοδοσίας των Κυπριακών Δικαστηρίων.

15 Σκοπός του εφεσείοντος σε περίπτωση επιτυχίας του ήταν η επίκληση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Περί Αναγνωρίσεως και Εκτελέσεως Αποφάσεων Αφορωσών εις Κηδεμονίαν Ανηλίκων, που στην Κύπρο εκυρώθη με τον νόμο 36/86.

20 Ο πρωτόδικος Δικαστής ήγειρε αυτεπάγγελτα ζήτημα δικαιοδοσίας του και εν τέλει απεφάσισε ότι αποκλειστική αρμοδιότητα είχαν τα Οικογενειακά Δικαστήρια, που ιδρύθηκαν με τον Νόμο 23/90, μετά την τροποποίηση του Άρθρου 111 του Συντάγματος από τον Νόμο 95/89. Το σκεπτικό της αποφάσεως εβασίζετο αποκλειστικά στο περιεχόμενο του Διαδικαστικού Κανονισμού, που είχαν εκδώσει το Ανώτατο Δικαστήριο στις 20.4.90.

25 Ως αποτέλεσμα ο Πρωτόδικος Δικαστής απέρριψε την Αίτηση ελλείψει δικαιοδοσίας. Ο Αιτητής κατεχώρησε την παρούσα έφεση.

30 Το Ανώτατο Δικαστήριο, παρόλο ότι δεν εδέχθη το σκεπτικό της πρωτόδικης απόφασης, αφού ο Διαδικαστικός Κανονισμός ρυθμίζει διαδικασίαν αλλ' όχι δικαιοδοσίαν, κατέληξε εν τέλει κατά πλειοψηφίαν (διαφωνούντος του Δικαστή Πιική) ότι, ενόψει της ορθής εμηνείας του όρου "Οικογενειακές σχέσεις" στο Άρθρο 111.2(A) του Συντάγματος, όπως έχει τροποποιηθεί από τον Περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμον, 1989 (Ν.95/89) (Βλ. το τρίτο από τα πιο πάνω περιληπτικά σημειώματα), αποκλειστικήν δικαιοδοσίαν εκδικάσεως της Αιτήσεως έχουν τα Οικογενειακά Δικαστήρια.

Η Έφεση απορρίπτεται. Ουδεμία διαταγή για έξοδα.

Αναφερόμενες υποθέσεις:

- 40 Τύλληρου ν. Τύλληρου (1962) 3 Α.Α.Σ.Δ. 21·
Christodoulou ν. Christodoulou, 1962 C.L.R. 68·

Αυτοκέφαλη Αγιωτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (1990) 3 C.L.R.....·

Police v. Georghiades (1983) 2 C.L.R. 33·

Attorney-General v. Georghiou (1984) 2 C.L.R. 251·

Minister of Home Affairs v. Fisher [1979] 1 All E.R. 21·

Minister of Justice v. Ellinas (1987) 1 C.L.R. 536·

Ellinas and Another v. Minister of Justice (1988) 1 C.L.R. 239.

5

Έφεση.

Έφεση από τον αιτητή κατά της απόφασης του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Δημητρίου, Π.Ε.Δ.) που δόθηκε στις 30 Απριλίου, 1990 (Αρ. Αίτησης 21/90), με την οποία απορρίφθηκε η αίτησή του για διάταγμα με το οποίο να κηρύσσεται ως παράνομη και αντικανονική η μετακίνηση του ανήλικου γιού του από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου.

10

Α. Κληρίδης, για τον εφεσείοντα.

Τ. Παπαδόπουλος, για την εφεσίβλητη.

15

Cur. adv. vult.

ΠΙΚΗΣ Δ: Την πρώτη απόφαση, που αποτελεί την απόφαση της πλειοψηφίας, θα δώσει ο Δικαστής κ. Χρ. Αρτεμίδης.

ΠΙΚΗΣ Δ: Με την απόφαση του δικαστή κ. Χρ. Αρτεμίδη συμφωνεί και ο δικαστής κ. Χρ. Χ"Τσαγγάρης.

20

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ Δ. Στις 8.2.90 ο Ίων Δαδακαρίδης καταχώρισε στο Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας αίτηση στην οποία αιτείτο διατάγματος με το οποίο να κηρύσσεται ως παράνομη και αντικανονική η μετακίνηση του ανήλικου γιού του Νικόλα Δαδακαρίδη από τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Το ουσιαστικά νομικό υπόβαθρο της αίτησης είναι ο περί της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί Αναγνώρισεως και Εκτελέσεως Αποφάσεων Αφορωσών εις Κηδεμονίαν Ανηλίκων και εις Αποκατάστασιν Κηδεμο-

25

30

νίας Ανηλίκων (Κυρωτικός) Νόμος του 1986 (36/86).

- 5 Στην έκταση που αφορά ο νόμος αυτός στην κρινόμενη έφεση, σημειώνουμε πως σκοπός του είναι, όπως εξάλλου και στο προϋμίο του διαλαμβάνει, η διασφάλιση του δικαιώματος επικοινωνίας των γονέων, που είναι συμπλήρωμα του δικαιώματος κηδεμονίας, όταν τα ανήλικα μετακινούνται αντικανονικά από τη νόμιμη κηδεμονία διά της διαβάσεως διεθνών συνόρων. Όταν τούτο συμβεί, και όπου
- 10 στην επιμέλεια του προσώπου του ανήλικου, τότε τίθεται σε εφαρμογή ο μηχανισμός του νόμου, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται σε αυτόν, για την εκτέλεση της απόφασης από το κράτος του οποίου ζητείται η συνδρομή.
- 15 Ο ανήλικος Νικόλας, που είναι 18 μηνών, βρίσκεται τώρα με τη μητέρα του στη Νότιο Αφρική. Πρόθεση του αιτητή είναι, αν επιτύχει στην έκδοση του αιτούμενου διατάγματος, να επιδιώξει την εφαρμογή του πιο πάνω νόμου.
- 20 Κατά την ακρόαση της αίτησης, ο πρωτόδικος δικαστής ήγειρε αυτεπάγγελτα ζήτημα δικαιοδοσίας του να επιληφθεί της αίτησης. Και τούτο βέβαια βάσει πάγιας νομολογίας που παρέχει στο δικαστήριο δικαίωμα να εξετάζει αυτεπάγγελτα ζητήματα που άπτονται της δικαιοδοσίας του, γιατί έλλειψη καθ' ύλην δικαιοδοσίας δικαστηρίου καθιστά άκυρη στο σύνολό της την ενώπιόν του διαδικασία. Ο πρωτόδικος δικαστής με την απόφασή του
- 25 έκρινε πως εστερείτο δικαιοδοσίας να επιληφθεί της αίτησης, γιατί από 1.1.90, βάσει του αιτιολογικού σ' αυτή, αποκλειστική δικαιοδοσία πάνω στο θέμα που εγειρόταν ενώπιόν του έχουν τα Οικογενειακά Δικαστήρια που ιδρύθηκαν με τον περί Οικογενειακών Δικαστηρίων Νόμο του 1990 (23/90), ο οποίος θεσπίστηκε μετά την τροποποίηση του άρθρου 111 του Συντάγματος, δυνάμει του περί της
- 30 Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου, 1989 (95/89). Το σκεπτικό της απόφασης του πρωτόδικου Δικαστηρίου βασίζεται αποκλειστικά στις πρόνοιες του Διαδι-
- 35

καστικού Κανονισμού που εξέδωσε το Ανώτατο Δικαστήριο, που εδημοσιεύθη στην επίσημη εφημερίδα της Δημοκρατίας στις 20.4.90 (Παράρτημα 2).

Ο δικηγόρος του εφεσείοντος-αιτητή υπέβαλε πως η απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου είναι εσφαλμένη, γιατί, κατά την εισήγησή του, η επίκληση του Διαδικαστικού Κανονισμού, που εξέδωσε το Ανώτατο Δικαστήριο, από τον πρωτόδικο δικαστή για να επιλύσει το ζήτημα της δικαιοδοσίας, είναι νομικά ανεπίτρεπτη. Ο Διαδικαστικός Κανονισμός αποκλειστικό σκοπό έχει να ρυθμίσει τη διαδικασία ενώπιον των Οικογενειακών Δικαστηρίων, όπως εξάλλου ορίζει και το άρθρο 163 του Συντάγματος, που δίδει στο Ανώτατο Δικαστήριο αυτή την εξουσία. Η δικαιοδοσία όμως των Δικαστηρίων, συνέχισε η εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντος, καθορίζεται από πρωτογενή νομοθεσία της Βουλής των Αντιπροσώπων και καμιά δικαιοδοσία δεν έχει δοθεί στα Οικογενειακά Δικαστήρια, από οποιοδήποτε νομοθέτημα, που μένουν κατ' ακολουθία αποσιλωμένα δικαιοδοτικού καθ' ύλην πλαισίου, πάνω σε ζητήματα όπως αυτό της κρινόμενης αίτησης. Επομένως, καταλήγει η εισήγηση του δικηγόρου του εφεσείοντος, το Επαρχιακό Δικαστήριο είχε δικαιοδοσία να εκδικάσει την ενώπιόν του αίτηση.

Ο δικηγόρος της καθ' ης η αίτηση-εφεσίβλητης υπέβαλε πως η τελική ετυμηγορία του πρωτόδικου Δικαστηρίου είναι ορθή, αλλά το σκεπτικό της, που βασίζεται στην ουσία στις πρόνοιες του Διαδικαστικού Κανονισμού, είναι εσφαλμένο. Και είναι ορθή, κατά την εισήγησή του, η πρωτόδικη απόφαση για έλλειψη δικαιοδοσίας, γιατί αυτή έχει παραχωρηθεί αποκλειστικά στα Οικογενειακά Δικαστήρια, που ιδρύθηκαν με το Νόμο 23/90, και καθορίζεται στο άρθρο 111 του Συντάγματος, παράγραφος 2(Α), όπως έχει τροποποιηθεί με το Νόμο 95/89 (άρθρο 3(β)).

Προτού προχωρήσουμε στο σκεπτικό της δικής μας απόφασης, θεωρούμε χρέος μας να πούμε πως οι δικηγόροι που εμφανίστηκαν ενώπιόν μας, έχουν κάμει ενδελεχή έρευνα του πρωτοεμφανιζόμενου αυτού ζητήματος

στα Δικαστήρια και η επιμέλεια και εμβρίθειά τους στη συγκέντρωση του απαραίτητου νομικού υλικού μας έχει βοηθήσει πολύ. Αν, στη συνέχεια της απόφασής μας, δεν αναφερόμαστε στις εκατέρωθεν εισηγήσεις, αυτό γίνεται για σκοπούς οικονομίας λόγου.

Δεν θα αναφερθούμε και δεν θα σχολιάσουμε το Διαδικαστικό Κανονισμό που εξέδωσε το Ανώτατο Δικαστήριο, γιατί, και πολύ ορθά κατά τη γνώμη μας, ο δικηγόρος του εφεσείοντος εισηγήθηκε πως τέτοιο ζήτημα δεν εγείρεται για εξέταση, εφόσον η ουσία της υπόθεσης επικεντρώνεται στο ερώτημα αν στις διατάξεις οποιασδήποτε πρωτογενούς νομοθεσίας καθορίζεται το πλαίσιο δικαιοδοσίας των Οικογενειακών Δικαστηρίων, που ιδρύθηκαν με το νόμο 23/90.

Κατά τη γνώμη μας τα Οικογενειακά Δικαστήρια που ιδρύθηκαν με το νόμο που αναφέρεται πιο πάνω έχουν αποκλειστική δικαιοδοσία στα ζητήματα που καθορίζονται στο άρθρο 111 του Συντάγματος, παραγρ.2(Α), όπως έχει τροποποιηθεί με το νόμο 95/89 (άρθρο 3β). Οι πρόνοιες του άρθρου αυτού καθορίζουν το δικαιοδοτικό πλαίσιο των Οικογενειακών Δικαστηρίων. Παραθέτουμε το σχετικό άρθρο αυτούσιο:

3. Το Άρθρο 111 του Συντάγματος τροποποιείται ως ακολούθως:

(α) Με τη διαγραφή από την πρώτη παράγραφο των λέξεων "το διαζύγιον", "τον χωρισμόν από κοίτης και τραπέζης ή την συνοίκησιν των συζύγων ή τας οικογενειακάς σχέσεις, εξαιρουμένης της δια δικαστικής απόφασεως νομιμοποιήσεως ή της υιοθεσίας". (τέταρτη μέχρι έβδομη γραμμές) και των λέξεων "και διαγιγνώσκεται υπό του εκκλησιαστικού δικαστηρίου εκάστης εκκλησίας, εκατέρα δε Κοινοτική Συνέλευσις στερείται της αρμοδιότητος να αποφασίση αντιθέτως προς τας διατάξεις του εκκλησιαστικού νόμου". (δέκατη μέχρι δέκατη τρίτη γραμμές) και την προσθήκη στο τέλος της παραγράφου των ακολούθων:

"Νόμος θέλει προβλέψει περί της ενώπιον Επισκόπου αποπείρας συνδιαλλαγής ή της πνευματικής λύσεως του γάμου." και

(β) με την προσθήκη των ακόλουθων νέων παραγράφων ως παραγράφων 2, 3, 4 και 5, αφού αναριθμηθεί η υφιστάμενη παράγραφος 2 σε παράγραφο 6: 5

2. Α. Παν ζήτημα των ανηκόντων εις την ελληνικήν ορθόδοξον Εκκλησίαν, σχέσιν έχον προς το διαζύγιον, τον χωρισμόν από κοίτης και τραπέζης ή την συνοίκηση των συζύγων ή τας οικογενειακάς σχέσεις διαγιγνώσκεται υπό οικογενειακών δικαστηρίων έκαστον των οποίων σύγκειται....κ.λπ" 10

Υπογραμμίζουμε τις λέξεις που κατά την κρίση μας καθορίζουν τη δικαιοδοσία των Οικογενειακών Δικαστηρίων. Ότι δε η πρόνοια αυτή ορίζει το δικαιοδοτικό τους πλαίσιο φαίνεται και από τις διατάξεις που ακολουθούν στο άρθρο, δηλαδή την παράγραφο 2(β), που καθορίζουν τη δικαιοδοσία και δίκαιο που εφαρμόζεται από τα Οικογενειακά Δικαστήρια στις υποθέσεις διαζυγίου. Η παράγραφος αυτή διαλαμβάνει τους λόγους για τους οποίους χωρεί διαζύγιο, προβλέποντας πως είναι οι λόγοι διαζυγίου που ισχύουν βάσει του Καταστατικού της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου κατά την ημερομηνία εφαρμογής του νόμου. Εισάγει δε ως πρόσθετο λόγο, (παράγραφο (β)), τον ισχυρό κλονισμό του γάμου. Τέλος, στην παράγραφο "γ" προνοείται πως θα ισχύει και οποιοσδήποτε άλλος λόγος που ήθελε οριστεί δια νόμου. 15
20
25

Στο Τρίτο Μέρος του Νόμου 23/90, κάτω από τον τίτλο "Δικαιοδοσία-Δίκαιον" το άρθρο 11 προνοεί τα εξής: 30

"Τα Οικογενειακά Δικαστήρια θα ασκούν τη δικαιοδοσία και τις εξουσίες που τους ανατίθενται δυνάμει του άρθρου 111 του Συντάγματος, του παρόντος νόμου και οποιουδήποτε άλλου νόμου." 35

Είναι δεκτό πως ο νόμος αυτός δεν καθορίζει πλαίσιο
 δικαιοδοσίας των Οικογενειακών Δικαστηρίων, ούτε και
 στο μεταξύ έχει θεσπιστεί οποιοδήποτε άλλο νομοθέτημα
 που να αφορά ειδικότερα στη δικαιοδοσία των δικαστη-
 5 ρίων αυτών. Η μοναδική αναφορά στη δικαιοδοσία των
 Οικογενειακών Δικαστηρίων είναι αυτή στο άρθρο 111
 του Συντάγματος, που παραθέτουμε και υπογραμμίζουμε
 πιο πάνω. Το ζήτημα, επομένως, της δια νόμου ύπαρξης ή
 μη δικαιοδοτικού πλαισίου των Οικογενειακών Δικαστη-
 10 ρίων εξαρτάται καθ' ολοκληρία από την ερμηνεία των λέ-
 ξεων "Οικογενειακές σχέσεις" που απαντώνται στο πιο
 πάνω άρθρο.

Γνωστή βέβαια είναι η αρχή πως η ερμηνεία του κειμέ-
 νου ενός νομοθετήματος, ιδιαίτερα συνταγματικού, πρέ-
 15 πει να είναι τέτοια ώστε να επιτυγχάνεται ο σκοπός του
 νομοθέτη, ο οποίος όμως διακριβώνεται από το λεκτικό
 του κειμένου. Έχουμε τη γνώμη πως στις λέξεις "οικογε-
 νειακές σχέσεις" πρέπει να δοθεί η συνήθης γραμματική
 ερμηνεία, προσθέτοντας ταυτόχρονα πως τέτοια ερμηνεία
 20 συνάδει και με το σκοπό του νομοθέτη, που χρησιμοποιή-
 σε νομίζουμε σκόπιμα τη φράση, όπως αυτή χρησιμοποιεί-
 ται ευρύτατα στη νομική επιστήμη. Στη φράση "οικογε-
 νειακές σχέσεις" εμπεριέχονται, κατά τη γνώμη μας, όλα
 τα ζητήματα που εμπíπτουν στον κλάδο του δικαίου γνω-
 25 στού ως "Οικογενειακό Δίκαιο", τμήμα του Αστικού Δι-
 καίου στην Ελλάδα, που επιλαμβάνεται όλων των ζητημά-
 των που αφορούν στον προσωπικό θεσμό, όπως μνηστεία,
 γάμος, διαζύγιο, διατροφή, επιμέλεια του προσώπου και
 παρουσίας ανηλίκων κ.λπ (δες Σύγγραμμα Δεληγιάννη
 30 1961) και "Αστικό Δίκαιο" καθηγητή Σπυριδάκη, πα-
 ραγρ.10 "Οικογενειακές Σχέσεις", που παραθέτουμε πιο
 κάτω:

"Οικογενειακές Σχέσεις 10α. Οι Οικογενειακές σχέ-
 35 σεις. Οικογενειακές είναι οι σχέσεις που αναφέρονται
 στη δημιουργία της οικογένειας ή δημιουργούνται στο
 πλαίσιο μιας οικογένειας: Τέτοιες σχέσεις είναι: Ο
 γάμος, οι σχέσεις γονέων και τέκνων. Η μνηστεία δεν
 είναι οικογενειακή σχέση *stricto sensu*, επειδή όμως συ-

νήθως προηγείται του γάμου (και έτσι αναφέρεται στη δημιουργία οικογένειας) μπορεί και αυτή να χαρακτηριστεί οικογενειακή σχέση σε ευρεία έννοια.

Από τις οικογενειακές σχέσεις πηγάζουν τα οικογενειακά δικαιώματα (και οι αντίστοιχες υποχρεώσεις). 5
Βλ. παρακάτω, αρ.11.

Τις οικογενειακές σχέσεις μπορούμε να διακρίνουμε σε προσωπικές και περιουσιακές. Χαρακτηριστικό όμως είναι, πως και στις περιουσιακές σχέσεις έντονο είναι το προσωπικό στοιχείο." 10

Το ίδιο ισχύει και στην Αγγλία όπου τα πιο πάνω ζητήματα ανάγονται στον κλάδο του δικαίου γνωστό ως "Family Law". Στο σύγγραμμα "Family Law" του P.M. Bromley - 6η έκδοση - σελ.1 και επόμενα γίνεται αναφορά στα θέματα που εμπιπτουν στη δικαιοδοσία των Οικογενειακών Δικαστηρίων στην Αγγλία, που και εκεί παρεμπιπτόντως, ασκείτο προηγουμένως από Εκκλησιαστικά Δικαστήρια αλλά αφαιρέθηκε από αυτή με διάφορα νομοθετήματα. 15

Για την ερμηνεία της φράσης "οικογενειακές σχέσεις", 20 έγινε ευρύτατη αναφορά στην υπόθεση *Τύλληρου ν. Τύλληρος* (1962) 3 Α.Α.Σ.Δ. 21. Κατά την άποψή μας, προσεκτική μελέτη της απόφασης αυτής ενισχύει τη θέση ότι η ορθή ερμηνεία της φράσης "οικογενειακές σχέσεις", είναι αυτή που υιοθετούμε. Στην υπόθεση αυτή, κατά την κρίση 25 μας, αποφασίζονται δύο βασικά ζητήματα. Το πρώτο είναι γενικής εφαρμογής, ενώ το δεύτερο σχετίζεται μόνο σε αναφορά με το ειδικό θέμα που εξετάζει η απόφαση. Όμως, ακόμα και αυτά που ειπώθηκαν στο σκεπτικό της και για το δεύτερο θέμα, ενισχύουν την άποψή μας. 30

Το πρώτο ζήτημα που αποφασίζεται στην υπόθεση *Τύλληρου*, και που διατυπώνει γενική αρχή δικαίου, είναι πως η αίτηση για διατροφή δεν εδράζεται απλώς σε μια οικονομική υποχρέωση, αλλά ενέχει πολύ μεγαλύτερη σημασία, γιατί είναι στενά συνυφασμένη, λόγω της φύσης της, 35

με θέματα προσωπικού θεσμού. Επομένως, αποτελεί αστική διαφορά άμεσα σχετιζόμενη με τον προσωπικό θεσμό μέσα στην έννοια των άρθρων 87, 152 και 160 του Συντάγματος. Το δεύτερο ζήτημα με το οποίο ασχολήθηκε το

5 Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο ήταν η έκταση της δικαιοδοσίας της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου σε ζητήματα που αναφέρονται στο Άρθρο 111 του Συντάγματος, προτού τροποποιηθεί. Το υπό κρίση δε ερώτημα

10 ήταν κατά πόσο ο συντάκτης του Συντάγματος σκοπό είχε να επεκτείνει τη δικαιοδοσία, που είχε η Ελληνική Ορθόδοξος Αυτοκέφαλος Εκκλησία της Κύπρου πριν το 1960, πάνω σε όλα τα ζητήματα που αφορούν τις οικογενειακές σχέσεις, ή να διασφαλίσει και διατηρήσει τη δικαιοδοσία που ασκούσε πριν από το Σύνταγμα. Για να διακριβωθεί

15 δε ο σκοπός αυτός έγινε από το Δικαστήριο ιστορική αναδρομή στη δικαιοδοσία τόσο της Εκκλησίας όσο και των πολιτικών Δικαστηρίων πάνω στα οικογενειακά θέματα πριν από την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Διαπιστώθηκε δε, ως καθεστώς δικαίου, πως πριν το 1960

20 τα Εκκλησιαστικά Δικαστήρια δεν ασκούσαν οποιαδήποτε δικαιοδοσία εκδόσεως διαταγμάτων διατροφής, εκτός σε ορισμένες περιπτώσεις με την έκδοση διαζυγίου και ως παράλληλη θεραπεία.

Με βάση αυτά τα δεδομένα το Ανώτατο Συνταγματικό

25 Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η φράση "οικογενειακές σχέσεις" στο άρθρο 111 του Συντάγματος, δεν περιελάμβανε και αιτήσεις διατροφής, που ήταν επομένως εκτός της δικαιοδοσίας των Εκκλησιαστικών Δικαστηρίων. Σημασία έχει επομένως, και βάσει του σκεπτικού της απόφασης

30 *Τύλληρου*, να διακριβωθούν οι σκοποί του συντάκτη του Συντάγματος, εφόσον βέβαια αυτοί υποστηρίζονται από το λεκτικό του κειμένου. Είναι πρόδηλο, κατά τη γνώμη μας, πως οι λέξεις "οικογενειακές σχέσεις" δεν ερμηνεύτηκαν αυτούσιες στην υπόθεση *Τύλληρου*, αλλά εξετάστηκε

35 η σημασία τους μέσα στο πλαίσιο του σκοπού του συντάκτη του άρθρου 111 του Συντάγματος. Ακολουθεί το σχετικό απόσπασμα της απόφασης:

"In view, however, of the above opinion of the Court

that a maintenance application is a civil dispute relating to personal status it follows that the enactment of a provision as subsection (1) is a matter which, in view of Articles 87, 152 and 160, is expressly reserved to the Communal Chambers and, therefore, under Article 61, not within the competence of the House of Representatives. Sub-section (1) is, therefore, unconstitutional. 5

(b) In the opinion of the Court Article 111 was intended to preserve, and not to extend, the competence of the ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church as exercised at the time of the coming into operation of the Constitution. It is common ground that such ecclesiastical tribunals did not and do not exercise competence to deal with maintenance applications as such but they only occasionally make maintenance orders by way of ancillary relief in relation to other matters within their competence e.g. divorce proceedings. 10 15

It is very significant in this connection that even prior to the coming into operation of the Constitution maintenance applications were, under section 44 of the repealed Courts of Justice Law, CAP 8, within the competence of the civil courts of the former Colony of Cyprus and such competence was not in fact exercised by the ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church. 20 25

It is in the context of the said competence as exercised by ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church that the meaning of the expression in Article 111 "matters relating to marriage..... or to family relations" has to be sought and it follows that a maintenance application as such, which is not a matter within the competence exercised by the ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church, is not a 'matter relating to marriage or to family relations' in the sense of Article 111. (Οι υπογραμμίσεις δικές μας) 30 35

("Ενόψει, όμως, της πιο πάνω γνώμης του Δικαστη-

5 ρίου πως αίτηση διατροφής αποτελεί αστική διαφορά που σχετίζεται με προσωπικό θεσμό, έπεται ότι η ψήφιση πρόνοιας ως η παράγραφος (1) είναι ζήτημα που, ενόψει των άρθρων 87, 152 και 160, ρητά υπάγεται στην αρμοδιότητα των Κοινοτικών Συνελεύσεων και, επομένως, βάσει του άρθρου 61, εκτός της αρμοδιότητας της Βουλής των Αντιπροσώπων.

10 (β) Κατά τη γνώμη του Δικαστηρίου το άρθρο 111 σκοπό έχει να διατηρήσει, και όχι να επεκτείνει, την αρμοδιότητα των εκκλησιαστικών δικαστηρίων της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας όπως αυτή ασκείτο κατά το χρόνο της έναρξης της ισχύος του Συντάγματος. Είναι κοινός τόπος ότι τα εκκλησιαστικά αυτά δικαστήρια δεν ασκούσαν ούτε ασκούν αρμοδιότητα πάνω
15 σε αιτήσεις διατροφής αλλά μόνο κάποτε, εκδίδουν τέτοιες διαταγές διατροφής ως επικουρική θεραπεία σε σχέση με άλλα ζητήματα της αρμοδιότητάς των, π.χ. σε υποθέσεις διαζυγίου.

20 Είναι άκρως σοβαρό αναφορικά με αυτό το ζήτημα πως ακόμα και προτού τεθεί σε ισχύ το Σύνταγμα, αιτήσεις διατροφής ήσαν βάσει του άρθρου 44 του καταργηθέντος περί Δικαστηρίων Νόμου, Κεφ.8, στην αρμοδιότητα των πολιτικών δικαστηρίων της τέως Αποικίας της Κύπρου και τέτοια αρμοδιότητα δεν ασκείτο στην
25 πράξη από τα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας.

30 Είναι μέσα στο πλαίσιο αυτής της αρμοδιότητας, όπως ασκείτο από τα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας που η σημασία της φράσης στο άρθρο 111 'ζητήματα που αφορούν.....στο γάμο.....ή οικογενειακές σχέσεις' δέον να αναζητηθεί και επομένως αίτηση διατροφής απ' εαυτής, που δεν είναι ζήτημα της αρμοδιότητας που ασκούν τα εκκλησιαστικά δικαστήρια της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, δεν είναι 'ζήτημα που έχει σχέση με το γάμο ή οικογενειακές σχέσεις' μέσα στην έννοια του άρθρου
35 111)".

Ποιοί, λοιπόν, είναι οι σκοποί της Βουλής των Αντιπροσώπων, όπως εκδηλώνονται στο κείμενο του νόμου 95/89, που τροποποιεί το άρθρο 111. Σαφώς οι αντίθετοι με αυτούς των συντακτών του αρχικού άρθρου. Η τροποποίηση του άρθρου αυτού σκοπεί στην αφαίρεση από τα 5
Εκκλησιαστικά Δικαστήρια της δικαιοδοσίας για την επίλυση οικογενειακών διαφορών για να ανατεθεί στα ιδρυθέντα πολιτικά Οικογενειακά Δικαστήρια. Σαν αποτέλεσμα δε της τροποποίησης του άρθρου 111 του Συντάγματος, θεσπίστηκε και ο νόμος 23/90 που προβλέπει 10
για την ίδρυση των Οικογενειακών Δικαστηρίων, τις εξουσίες, δικαιοδοσία και την εν γένει λειτουργία τους. Είναι φανερό επομένως ότι στην τροποποίηση του άρθρου 111 η φράση "οικογενειακές σχέσεις" έχει την συνήθη γραμματική έννοια, και όπως αυτή είναι γνωστή στον κλάδο του Οικογενειακού Δικαίου. 15

Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψηφίζοντας τη σχετική νομοθεσία για την ίδρυση Οικογενειακών Δικαστηρίων, ενήργησε βάσει των άρθρων 87, 152 και 160 του Συντάγματος, δεδομένου ότι οι εξουσίες της Κοινοτικής Συνέλευσης, η οποία διαλύθηκε με το Νόμο 12/65, μεταβιβάστηκαν σ' αυτή. Στο άρθρο 87 του Συντάγματος (παράγραφο (γ)) δίδεται η αρμοδιότητα στην Κοινοτική Συνέλευση να νομοθετεί πάνω σε ζητήματα "προσωπικού θεσμού". Φρονούμε δε ότι η έννοια "προσωπικός θεσμός" είναι ευρύτερη αυτής που περιλαμβάνουν οι λέξεις "οικογενειακές σχέσεις". 20
25

Το συμπέρασμά μας επομένως είναι ότι η φράση "οικογενειακές σχέσεις" που απαντάται στο τροποποιημένο άρθρο 111 του Συντάγματος, περιλαμβάνει τις οικογενειακές αστικές διαφορές που εμπίπτουν στον κλάδο του Οικογενειακού Δικαίου. Η δε επίλυσή τους εμπίπτει στην αποκλειστική δικαιοδοσία των Οικογενειακών Δικαστηρίων. Όλοι επομένως οι νόμοι που αφορούν στα ζητήματα αυτά, στη διαδικασία και δικαιοδοσία των δικαστηρίων 30
35 πρέπει να ερμηνεύονται και εφαρμόζονται βάσει των προνοιών του Αρθρου 111 του Συντάγματος, όπως αυτό ερμηνεύεται στην κρινόμενη έφεση. Η αίτηση ενώπιον του

πρωτόδικου δικαστή, και αντικείμενο της παρούσας έφεσης, αφορά την κηδεμονία ανηλίκου, ζήτημα δηλαδή προσωπικού θεσμού και επομένως εμπίπτει στην αποκλειστική δικαιοδοσία των Οικογενειακών δικαστηρίων.

- 5 Πριν τελειώσουμε όμως θα θέλαμε να παρατηρήσουμε πως είναι επιθυμητό η νομοθετική εξουσία να καθορίσει επακριβέστερα τη δικαιοδοσία των Οικογενειακών Δικαστηρίων, όπως γίνεται σε άλλες χώρες της Ευρώπης, έτσι που η σαφήνεια της νομοθεσίας να αποκλείει πιθανή σύγ-
- 10 χυση των πολιτών αναφορικά με το δίκαιο στο νευραλγικό και ευαίσθητο τομέα των προσωπικών θεσμών.

- Η έφεση απορρίπτεται, γιατί το διατακτικό μέρος της απόφασης του πρωτόδικου δικαστηρίου είναι ορθό, παρότι το σκεπτικό της παντελώς εσφαλμένο. Δεν γίνεται
- 15 οποιαδήποτε διαταγή για έξοδα ενόψει του πρωτότυπου ζητήματος που συζητήθηκε.

- ΠΙΚΗΣ Δ. : Το αντικείμενο της έφεσης είναι η απόφαση του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λευκωσίας με την οποία απορρίφθηκε για λόγους έλλειψης καθ' ύλην αρμοδιότητας
- 20 αίτηση του εφεσεύοντα Ίωνα Δαδακαρίδη για την έκδοση δηλωτικής απόφασης με την οποία να διακηρύττεται ότι το ανήλικο τέκνο του Νικόλαος μετακινήθηκε παράνομα από την Κύπρο. Η αίτηση στρεφόταν εναντίον της συζύγου του Σούζαν Δαδακαρίδου, στην οποία αποδίδεται
- 25 ευθύνη για την παράνομη μετακίνηση. Η αίτηση υποβλήθηκε βάσει των προνοιών του Ν 36/86, κυρωτικού νόμου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και Εκτέλεση Αποφάσεων που αφορούν στην Κηδεμονία και την Αποκατάσταση της Κηδεμονίας Ανηλίκων, και των συνα-
- 30 φών διατάξεων του περί Κηδεμονίας Ανηλίκων και Ανώτων Νόμον - Κεφ. 277. Στόχος της αίτησης ήταν η έκδοση της αιτούμενης διακήρυξης προς το σκοπό ενεργοποίησης της διαδικασίας που προβλέπεται στη Σύμβαση (που κυρώθηκε με το Ν 36/86) για την αποκατάσταση των δικαιω-
- 35 μάτων κηδεμονίας του πατέρα με την επιστροφή του ανηλίκου στην κυπριακή επικράτεια.

Το Δικαστήριο διατύπωσε αμφιβολίες ως προς την ύπαρξη αρμοδιότητας να επιληφθεί της αίτησης. Αφού άκουσε τους διαδίκους έκρινε ότι δεν είχε αρμοδιότητα να επιληφθεί του θέματος, το οποίο αποφάσισε ότι ανάγεται στη δικαιοδοσία του Οικογενειακού Δικαστηρίου. Για το λόγο αυτό απέρριψε την αίτηση. 5

Έρεισμα για την απόφαση του Δικαστηρίου αποτέλεσε ο ορισμός του όρου "γονική μέριμνα" που περιέχεται στις ερμηνευτικές διατάξεις του Διαδικαστικού Κανονισμού του Ανωτάτου Δικαστηρίου που εκδόθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας στις 20/4/90 (Παράρτημα 2) με τον οποίο ρυθμίζεται η διαδικασία ενώπιον του Οικογενειακού Δικαστηρίου, που είχε συσταθεί βάσει του Ν 23/90. Κατά τη συζήτηση της έφεσης υποδείξαμε ότι ο κ.2 του προαναφερθέντος διαδικαστικού κανονισμού αποτελεί καθαρά ερμηνευτική διάταξη η οποία δεν αποβλέπει άμεσα ή έμμεσα στον προσδιορισμό της αρμοδιότητας ή στον προσδιορισμό των ορίων της δικαιοδοσίας του Οικογενειακού Δικαστηρίου. Απλώς προβλέπεται ότι ο όρος "γονική μέριμνα" ενέχει, όπου απαντάται στους διαδικαστικούς κανονισμούς, την ερμηνεία η οποία αποδίδεται σ' αυτό· δεν έχει ούτε θα μπορούσε να έχει δικαιοδοτικό χαρακτήρα η πρόνοια αυτή των Κανονισμών. Με τη θέση αυτή συμφώνησαν και οι δύο πλευρές χωρίς καμιά επιφύλαξη. Κοινή διαπίστωση και των τριών μελών του Δικαστηρίου είναι ότι ο λόγος για τον οποίο το Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση (ο ορισμός του όρου "γονική μέριμνα" στο Διαδικαστικό Κανονισμό) δεν παρείχε έρεισμα για την απόφαση του πρωτόδικου Δικαστηρίου. 10
15
20
25

Άλλος επικουρικός λόγος για τον οποίο το Επαρχιακό Δικαστήριο κρίθηκε αναρμόδιο, πηγάζει από τις διατάξεις του άρθρου 16(1) του Ν 23/90 με το οποίο παρέχονται στα Οικογενειακά Δικαστήρια όλες οι εξουσίες που διαλαμβάνονται στο Τέταρτο Μέρος του περί Δικαστηρίων Νόμου. Το μέρος αυτό του νόμου προσδιορίζει τις θεραπείες που το δικαστήριο έχει εξουσία να παράσχει, καθώς και τις συνέπειες της δικαστικής απόφασης. Δεν ορίζει ούτε επεκτείνει την καθ' ύλην ή την κατά τόπο αρμοδιότητα των 30
35

δικαστηρίων που προβλέπονται στο Ν 14/60, θέμα το οποίο πραγματεύεται το Τρίτο Μέρος του νόμου εκείνου.

Ο κ. Παπαδόπουλος εισηγήθηκε ότι η απόφαση του Δικαστηρίου βρίσκει άλλο ανεξάρτητο έρεισμα* στις διατάξεις του περί της Πρώτης Τροποποίησης του Συντάγματος Νόμου του 1989 (Ν 95/89), με τον οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο 111 του Συντάγματος. Ο όρος "οικογενειακές σχέσεις" που προσδιορίζει την αρμοδιότητα του Οικογενειακού Δικαστηρίου σε συναφή θέματα προσωπικού θεσμού περιλαμβάνει, όπως εισηγήθηκε, και την κηδεμονία και φύλαξη ανηλίκου. Προς υποστήριξη της εισήγησής του έκαμε αναφορά στον ορισμό που παρέχεται στο Σύγγραμμα του καθηγητή του Αστικού Δικαίου, Σπυριδάκη, του όρου "οικογενειακές σχέσεις". Δεν αμφισβητείται ότι ως θέμα γραμματικής ερμηνείας ή εννοιολογικού περιεχομένου ο όρος "οικογενειακές σχέσεις" περιλαμβάνει και την κηδεμονία και φύλαξη ανηλίκου. Εν τούτοις, στην υπόθεση *Myrianthi C. C. Tyllirou and Charalambos C. Tylliros* ** το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάσισε ότι ο όρος "οικογενειακές σχέσεις", όπως απαντάται στο κείμενο του άρθρου 111 (πριν την τροποποίησή του), ερμηνευόμενος στο πλαίσιο του Κυπριακού Συντάγματος, δεν ενέχει τη συνήθη έννοια του όρου αλλά περιορίζεται, όπως αποφασίστηκε, στις σχέσεις εκείνες που πριν την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας ανάγονταν στη δικαιοδοσία εκκλησιαστικού δικαστηρίου. Με την τροποποίηση του άρθρου 111 δεν αλλοιώθηκε ούτε μεταβλήθηκε το δικαιοδοτικό μέρος των προνοιών του με την τροποποίηση σκοπείται κυρίως η αντικατάσταση του εκκλησιαστικού δικαστηρίου ως του φορέα άσκησης της δικαιοδοσίας που παρέχεται με τις προνοιες του άρθρου 111, με το Οικογενειακό Δικαστήριο, η σύσταση και η διάρθρωση του οποίου προβλέπεται στην τροποποίηση.

35 *Δε χρειάζεται αντέφηση. Βλ. Δ35 θ10. Έφεση χωρεί μόνο εναντίον του μέρους της απόφασης που είναι καθοριστική για τα δικαιώματα των διαδίκων - Χάσιος και Άλλοι ν. Χαραλαμπίδη (1990) 1 Α.Α.Δ.)

** (3 R.S.C.C. 21),

Δεύτερος στόχος είναι ο προσδιορισμός και η περίληψη στο άρθρο 111 των λόγων του διαζυγίου. Ο όρος "οικογενειακές σχέσεις", τόσο στο αρχικό όσο και στο τροποποιημένο κείμενο του Συντάγματος, παραμένει αναλλοίωτος, καθώς και το πλαίσιο μέσα στο οποίο ερμηνεύεται. Στην υπόθεση *Tylliou* το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο εξέτασε, όπως άλλωστε επιβάλλεται, το περιεχόμενο του άρθρου 111 σε συνάρτηση και συσχετισμό με τα άρθρα 61, 87, 152 και 160 του Συντάγματος. Υποδεικνύεται στην απόφαση ότι νομοθετική αρμοδιότητα για θέματα προσωπικού θεσμού αποδίδεται από το Σύνταγμα στην Κοινοτική Συνέλευση (άρθρο 87.1(γ)). Το άρθρο 111 περιέχει εξαίρεση στον κανόνα που θεσμοθετεί το άρθρο 87.1(γ), τα όρια του οποίου προσδιορίζονται με βάση το ιστορικό παρελθόν το οποίο οδήγησε στη θέσπιση του άρθρου 111 στο Σύνταγμα. Το αντικείμενο του άρθρου 111, όπως απαντάται στο Κυπριακό Σύνταγμα, προσδιορίζεται ως εξής στην *Tylliou* :-

"(b) In the opinion of the Court Article 111 was intended to preserve, and not to extend, the competence of the ecclesiastical tribunals of the Greek-Orthodox Church as exercised at the time of the coming into operation of the Constitution. It is common ground that such ecclesiastical tribunals did not and do not exercise competence to deal with maintenance applications as such but they only occasionally make maintenance orders by way of ancillary relief in relation to other matters within their competence e.g. divorce proceedings."

Η διατροφή ανηλίκου που ήταν το αντικείμενο της διαφοράς (διαμάχης), σε σχέση με την αντισυνταγματικότητα του άρθρου 40(1) του Ν 14/60, κρίθηκε ότι συνιστούσε αστική διαφορά σε θέμα προσωπικού θεσμού, για την επίλυση της οποίας δικαιοδοσία έχει πολιτικό δικαστήριο το οποίο συστήνεται βάσει του άρθρου 87.1(δ) του Συντάγματος. Όπως και σε θέματα διατροφής, έτσι και σε θέματα κηδεμονίας και φύλαξης ανηλίκων είχαν, πριν την ανεξαρτησία, τα πολιτικά δικαστήρια και όχι τα εκκλησιαστικά δικαστήρια, τη δικαιοδοσία των οποίων διεφύλαξε το

άρθρο 111 (πριν την τροποποίηση). Η ίδια προσέγγιση και ερμηνεία του άρθρου 111 υιοθετήθηκε από το Δικαστή Βασιλειάδη, όπως ήταν τότε, στην υπόθεση *Phidias Christodoulou v. Katerina Christodoulou**.

- 5 Ότι το άρθρο 111 απέβλεπε στη συνέχιση και όχι στην επέκταση των αρμοδιοτήτων που παρέχονται στην Εκκλησία της Κύπρου, επαναβεβαιώθηκε και στην πρόσφατη απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου *Αυτοκέφαλη Αγιωτάτη Ορθόδοξος και Αποστολική Εκκλησία της Κύπρου ν. Βουλής των Αντιπροσώπων - Υπόθεση Αρ. 515/89***.

- 15 Στην πιο πάνω υπόθεση το Ανώτατο Δικαστήριο δεν εξέτασε τη συνταγματικότητα του Ν 95/89 διότι κρίθηκε από την πλειοψηφία ότι δε συνέτρεχαν οι προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 139 του Συντάγματος για την εξέταση του θέματος. Σύμφωνα με την απόφαση της πλειοψηφίας η Εκκλησία της Κύπρου κρίθηκε ότι δε συνιστά αρχή με
 20 την έννοια που ενέχει ο όρος στο άρθρο 139. Εν τούτοις, τόσο η απόφαση της πλειοψηφίας όσο και οι αποφάσεις των δικαστών της μειοψηφίας*** πραγματεύονται τη δικαιϊκή θέση του άρθρου 111 στο Κυπριακό Σύνταγμα και
 25 αποδέχονται ότι το άρθρο 111 απέβλεπε στη διαφύλαξη και όχι στην επέκταση των αρμοδιοτήτων της Εκκλησίας της Κύπρου. Οι πρόνοιες του Κυπριακού Συντάγματος δεν εξετάζονται αυτοτελώς, όπως υποστηρίζεται στην *Tylliou*, αλλά σε συνάρτηση και σε αλληλουχία με τις
 25 άλλες διατάξεις του Συντάγματος, καθώς και τη δομή του. Το Σύνταγμα δεν αποτελεί κοινό νομοθέτημα ούτε η ερμηνεία του υπόκειται στους συνήθεις ερμηνευτικούς κανόνες. Η ερμηνεία των συνταγματικών διατάξεων υποστηρί-

*(1962) C.L.R. 68.

30 ** (1990) 3 C.L.R.....

*** (Λοΐζου, Πικής, Νικήτας και Αρτεμίδης, Δ/Δ.).

ζεται από την κυπριακή νομολογία * και τη νομολογία άλλων χωρών** και επιδιώκεται μέσα σε ευρύτερο πλαίσιο αλληλένδετο με τους σκοπούς, τη δομή και τις επιδιώξεις του συνταγματικού νομοθέτη. Οι πρόνοιες του Συντάγματος ερμηνεύονται, όπως είχα και σε προηγούμενες 5 περιπτώσεις ευκαιρία να επισημάνω, με γνώμονα τη διαχρονική προοπτική χωρίς άμεση συνάρτηση με τα δεδομένα οποιασδήποτε συγκεκριμένης περιόδου. Μετά την τροποποίηση του άρθρου 111 οι τροποποιημένες πρόνοιές 10 του, όπως και οι αρχικές διατάξεις του, ερμηνεύονται στο πλαίσιο της ολότητας του κειμένου του Συντάγματος. Διαπιστώνεται ότι το δικαιοδοτικό μέρος του άρθρου 111 ως προς τα θέματα προσωπικού θεσμού που καλύπτονται από τις διατάξεις του, παρέμεινε αμετάβλητο. Συσχετιζε- 15 ται, όπως είχε συσχετισθεί και στην υπόθεση *Tylliou*, με τις άλλες διατάξεις του Συντάγματος, και ιδιαίτερα εκείνες του άρθρου 87.1(γ) που παρέχει αρμοδιότητα σε θέματα προσωπικού θεσμού στις Κοινοτικές Συνελεύσεις. Στις Κοινοτικές Συνελεύσεις παρέχεται επίσης αρμοδιότητα - 20 άρθρο 87.1(δ) - για τον καθορισμό της σύνθεσης και το βαθμό δικαιοδοσίας των δικαστηρίων που επιλαμβάνονται αστικών διαφορών που αναφέρονται στον προσωπικό θεσμό [βλ. άρθρο 3(2) του Ν 12/65 με τον οποίο μεταβιβάζεται η νομοθετική αρμοδιότητα της Ελληνικής 25 Κοινοτικής Συνέλευσης στη Βουλή των Αντιπροσώπων). Με την τροποποίηση του Συντάγματος του 1989 δεν επιφέρεται οποιαδήποτε αλλαγή στις διατάξεις του άρθρου 87 ή στις αρμοδιότητες που παρέχονται από το Σύνταγμα στις κοινοτικές συνελεύσεις ή την Ελληνική Κοινοτική 30 Συνέλευση ή επέκταση των αρμοδιοτήτων και δικαιοδοσών που παρέχονται με το άρθρο 111. Δεν επιδιώκεται με

* [βλ. *Police v. Georghiades* (1983) 2 C.L.R. 33; *Attorney-General v. Georghiou* (1984) 2 C.L.R. 251],

35

** [βλ. μεταξύ άλλων, *Minister of Home Affairs v. Fisher* [1979] 1 All E.R. 21; *H.M. Seervay - Constitutional Law of India*, 3rd ed., Vol. 1, p. 73; ΜΑΝΕΣΗΣ - *Συνταγματικό Δίκαιο*, σσ. 195-204 κ.ε., αναφορικά με τις Μεθόδους Ερμηνείας των Συνταγματικών Διατάξεων]

5 την τροποποίηση του Συντάγματος του 1989 (βλ. το προ-
οίμιο του νόμου) ούτε προκύπτει από το κείμενο οποιαδή-
ποτε πρόθεση μεταβολής της θεσμικής θέσης του άρθρου
111 στο Σύνταγμα ή επαναπροσδιορισμού των αρμοδιοτή-
των της Κοινοτικής Συνέλευσης σε θέματα προσωπικού
θεσμού. Τέλος, επισημαίνεται ότι το άρθρο 4 του Ν 95/89,
με το οποίο γίνεται πρόβλεψη για μεταβατικές διατάξεις,
δεν ενσωματώνεται στο Σύνταγμα ούτε αποτελεί οδηγό
στην ερμηνεία του.

10 Με τον περί Ελληνικών Κοινοτικών Δικαστηρίων
Νόμο του 1962 (Ν 9/62), η Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση
έκαμε πρόνοια για τη σύσταση πρωτοβάθμιου και δευτε-
ροβάθμιου δικαστηρίου για την άσκηση δικαιοδοσίας σε
15 θέματα προσωπικού θεσμού των Ελλήνων της Κύπρου,
όπως προσδιορίζεται στο Σύνταγμα (ο νόμος αυτός κα-
ταργήθηκε με το άρθρο 9(1) του Ν 12/65).

20 Ο Ν 36/86 καθορίζει στο άρθρο 5 τη διαδικασία για την
έκδοση διατάγματος βάσει των προνοιών της Συνθήκης,
πρόνοια η οποία εξυπακούει παραπομπή των θεμάτων τα
οποία εγείρονται στο επαρχιακό δικαστήριο [βλ. *Minister
of Justice v. Ellinas** και *Ellinas and Another v. Minister of
Justice***].

25 Οι ρυθμίσεις οι οποίες περιέχονται στο Ν 36/86 ως
προς την άσκηση της δικαιοδοσίας που απορρέει από τις
πρόνοιες της Σύμβασης περιέχουν τη νομοθετική βούληση
(σχετικές είναι και οι διατάξεις του Ν 12/65) για το δικα-
στήριο στο οποίο παρέχεται αρμοδιότητα να επιλαμβάνε-
ται των θεμάτων προσωπικού θεσμού που αποτελούν το
αντικείμενο της Σύμβασης.

30 Ανακεφαλαιώνοντας διαπιστώνουμε -

*(1987) 1 C.L.R. 536

** (1988) 1 C.L.R. 239..

(α) Η τροποποίηση του Συντάγματος με το Ν 95/89 δε μετέβαλε το δικαιοδοτικό πλαίσιο του άρθρου 111 ή εκείνο του άρθρου 87 του Συντάγματος.

(β) Ο όρος "οικογενειακές σχέσεις" που απαντάται στο τροποποιημένο κείμενο του άρθρου 111 ενέχει την ίδια έννοια με εκείνη που είχε ο ίδιος όρος στο αρχικό κείμενο του άρθρου 111. 5

(γ) Νομοθετική αρμοδιότητα για θέματα κηδεμονίας και φύλαξης ανηλίκων παρέχεται βάσει του άρθρου 87.1(γ) του Συντάγματος στην Κοινοτική Συνέλευση και δικαστική αρμοδιότητα σε δικαστήρια που συστήνονται βάσει του άρθρου 87.1(δ) (βλ. Ν 12/65). 10

(δ) Αρμοδιότητα για τα θέματα που ήγειρε με την αίτησή του στο πρωτόδικο Δικαστήριο ο εφεσείων, είχε το Επαρχιακό Δικαστήριο Λευκωσίας. 15

Για τους λόγους που έχουν επεξηγηθεί, καταλήγω ότι η έφεση πρέπει να επιτραπεί. Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου καταλήγει σε αντίθετο συμπέρασμα για τους λόγους που παρατίθενται στην απόφαση του Δικαστή Αρτεμίδα.

Ως αποτέλεσμα, η έφεση απορρίπτεται κατά πλειοψηφία. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα. 20

Έφεση απορρίπτεται κατά πλειοψηφία χωρίς έξοδα.